

Beatus Vir

Schütz Projectkoor & Clarionetten Capel

onder leiding van
Pieter Kramers

**Psalmen van David
gezongen
en gespeeld**

zondag 29 januari 2016
zondag 5 februari 2016

Utrecht, Pieterskerk
Bilthoven, Opstandingskerk

uitvoerenden

Schütz Projectkoor

dirigent

Pieter Kramers

Sopraan

Mieke Döbken
Loet Delen
Joke Feddema
Leni Hordijk
Elly Ippel
Elze Mulder
Jeanine Ridder
Anneke van Steenwijk

Alt

Ria Aalders
Bärbel Barendregt
Hellen van Gessel
Petra Kramers
Titia Kortbeek
Mirjam van Scheepen
Elly Verbree
Rens Vermeulen

Tenor

Tom Aldenberg
Matthijs Grimbergen
Hajo van Hasselt
Ton Kaffka
Philip Lijnzaad
Hans Ouwehand

Bas

Bert Kamminga
Marten Marra
Wim Markus
Anton Otten
Fred van der Puijl
François Schellevis
Wim Simmelink
Dick Verburg

Clarionetten Capel

dirigent

Pieter Kramers

es-klarinet

Marnix van den Berg (29-1)
Jan Willem van Dormolen (5-2)
Gilbert Elstak

bes-klarinet

Marieke van der Sluijs
Janet van der Laan
Jack Patijn
Elsbeth van Lopik

alt-klarinet in Es

Carolien Merkens

bassethoorn in F

Annelieke Lieverse

bas-klarinet in Bes

Gea van Veen
Timo van Els
Theodoortje Seriese

contrabas-klarinet in Bes

Cor van der Flier

Solisten

Marieke van der Sluijs, *bes-klarinet*
Marnix van den Berg, *bassethoorn* (29-1)
Aldert Piersma, *bariton* (5-2)

programma

Koor a capella

Jan Pieterszoon Sweelinck (1562-1621) psalm 121

Vers les monts j'ai levé mes yeux

Sweelinck psalm 122 *Incontinent que j'eus oui*

Daan Manneke (1939 -) psalm 121 *Je lève mes yeux*

Herbert Howells (1892-1983) psalm 121 *I will lift up mine eyes*

Clarionetten Capel

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) Serenade KV 388

deel 2 arrangement Peter Greve

Koor, Capel en Marieke van der Sluijs, soloklarinet

Mihály Mosonyi (1815-1870) psalm 112 *Beatus vir*

arrangement Rolf Simon van Leeuwen

Clarionetten Capel

Giovanni Gabrieli (1555-1612) *Magnificat* 1615

(driekorig) arrangement Jan Willem van Dormolen

Koor en Capel

Heinrich Schütz (1585-1672) psalm 111 *Ich danke dem Herrn*

(vierkorig) arrangement Pieter Kramers

PAUZE

Koor a capella

Felix Mendelssohn (1809-1847) *Lord have mercy*

Mendelssohn psalm 100 *Jauchzet dem Herrn*

Mendelssohn psalm 43 *Richte mich, Gott*

Clarionetten Capel

Mozart Serenade KV 388, deel 1 arrangement Peter Greve

Koor en Capel

Mendelssohn psalm 115 *Nicht unserm Namen, Herr*

arrangement Marnix van den Berg

Voorwoord

Uitgangspunt bij dit 16e project van het Schütz Projectkoor was de wens om een project samen met de Clarionetten Capel te realiseren. Gekozen is voor een programma van psalmen, vandaar de titel: *Beatus vir* ('Gelukkig de mens'), de aanhef van *psalm 112* in de Latijnse vertaling. Het koor zingt psalmen in zettingen van zes componisten uit diverse perioden, deels samen met de Capel. De Clarionetten Capel speelt daarnaast enkele instrumentale werken.

Het Schützkoor opent met twee psalmen van Sweelinck. Van hem, van Howells en Manneke klinken drie versies van *psalm 121*. Het is boeiend te horen hoe verschillend ook de 'modernere' Howells en Manneke met deze tekst omgaan: Manneke heel ingetogen, Howells sterk expressief. Howells is overigens de enige van de drie die alle verzen van de psalm op muziek heeft gezet.

De Clarionetten Capel komt aan bod met twee delen uit Mozarts *blazersserenade KV 388*. Vervolgens komen het Schützkoor en de Capel samen in een bijzonder werk: het *Beatus vir* van de Hongaarse componist Miháli Mosonyi, voor koor, klein orkest en soloklarinet.

Het laatste thema vóór de pauze is 'meerkorigheid'. Het is door het gebruik van klarinetten niet geheel historisch verantwoord, maar wel aansprekend. De Capel speelt een driekorig *Magnificat* van Giovanni Gabrieli, en komt vervolgens weer samen met het koor in de vierkorig (plus continuo) gezette *psalm 111* van Heinrich Schütz.

Na de pauze klinkt vooral Mendelssohn. Van zijn prachtige a capella psalmzettingen zingt het koor er twee: *psalm 100 en 43*, naast het intieme *Lord have mercy*. We besluiten met de vierdelige *psalm 115* voor koor en orkest, waarin de inspiratie van Bach duidelijk hoorbaar is.

Het Schütz Projectkoor

Het Schütz Projectkoor is in 2000 opgericht door enkele toenmalige medewerkers van het RIVM, waaronder dirigent Pieter Kramers. Het eerste project was de *Musikalische Exequien* van **Heinrich Schütz**, en hieraan ontleent het koor ook zijn naam. Dat wil niet zeggen dat er vooral muziek van onze naamgever wordt uitgevoerd. De programmering is altijd divers en eigenzinnig, puttend uit zes eeuwen muziekgeschiedenis, uit verschillende landen, talen en tradities.

Het Schütz Projectkoor werkt veelal samen met solisten en begeleidende musici, soms ook met grotere ensembles. Tijdens het instudeertraject wordt vaak een workshop gehouden onder leiding van een expert op het gebied van het betreffende repertoire.

Voor meer informatie over ons koor zie www.schutzprojectkoor.nl.

De Clarionetten Capel

De Clarionetten Capel is geleidelijk gegroeid vanuit een klarinetkwartet tot de huidige bezetting van twaalf spelers, van hoog (es-klarinet) tot laag (contrabas-klarinet). Anders dan het meer gangbare 'klarinettenkoor' heeft iedere speler zijn/haar eigen stem. Al het repertoire van de Capel is door leden van het ensemble voor deze unieke bezetting gearrangeerd. Daarvoor zijn composities gebruikt met zeer uiteenlopende oorspronkelijke bezetting, zoals klassiek blaasoktet, meerkorige renaissancemuziek, orkestwerken, of werken voor piano, orgel of zang.

Componisten die het slachtoffer werden van deze praktijk zijn onder meer: Gabrieli, Mozart (*Gran Partita*), Bartók, Dvorák (*blazersserenade*), Moessorgski (*Schilderijen van een tentoonstelling*), Strauss (*serenade voor blazers*), Schubert, Liszt, (pianomuziek), Eisler (liederen), en Stravinski (*L'histoire du soldat*). De Capel werkt sinds zeven jaar met Pieter Kramers als dirigent.

Toelichting op het programma

Psalmen, bijbelse poëzie

Veel mensen zullen bij het woord ‘psalmen’ niet direct denken aan poëzie. Bij mensen met een protestants-christelijke achtergrond roept het herinneringen op aan het zingen, vroeger in de kerk, en aan dat gevoel van: even doorbijten, door die stugge, taai brij van onbegrijpelijke, veelal treurige en soms angstwekkende woorden, zoals *Mijn vlees en been verloor zijn vast verband, mijn hart werd was, dat in mijn ingewand geen vorm bewaarde....* Had je pech, dan moest je ook nog slaapverwekkend langzaam en onritmisch zingen. Het zingen zou je er bijna van vergaan...

Wat is het dan een verrassende ontdekking dat de psalmen eigenlijk poëzie zijn! En in een goede vertaling – zoals de hieronder gebruikte Nieuwe Bijbelvertaling van 2004 – gaat er een wereld van literaire schoonheid voor je open. Mede daarom hebben wij voor de vertaling van de oorspronkelijke Duitse, Franse, Engelse en Latijnse teksten in dit programma gekozen voor de versie in het boek *Psalmen van deze Bijbelvertaling*.

Het Nederlandse woord ‘psalm’ komt van het Griekse ψαλμός (psalmos), wat weer de vertaling is van het Hebreeuwse ‘mizmoor’, wat ‘spreekgezag met snaarbegeleiding’ betekent. In de meeste Bijbelvertalingen zijn de psalmen niet berijmd, en dat het om poëzie gaat is niet direct te herkennen omdat de oorspronkelijke psalmen geen eindrijm hadden. De Hebreeuwse poëzie gebruikt andere stijlmiddelen, en de belangrijkste daarvan is wel het zg. parallelisme. Simpel gezegd: de dichter zegt twee keer hetzelfde, maar met andere woorden, bijvoorbeeld: *Hij doet mij nederliggen in grazige weiden – Hij voert mij zachtens aan zeer stille wateren* (psalm 23).

Van of over David?

Boven veel psalmen staat: ‘van David’ maar waarschijnlijk wordt daarmee eerder een ‘genre’ bedoeld: zoals de Tora van Mozes kwam en de Wijsheid van Salomo, zo kwamen de Psalmen van David. Daarnaast kan ‘van David’ ook betekenen ‘opgedragen aan’ of ‘over’.

De Psalmen behoorden tot de culturele bagage van het Joodse volk. De schrijvers van het Nieuwe Testament grijpen ook vaak terug naar de psalmen. Een bekend voorbeeld hiervan is de uitroep van Jezus aan het kruis: *Mijn God, mijn god, waarom hebt gij mij verlaten?* – een citaat van de beginregel van psalm 22.

Melodieën

Hoewel Psalmen in de Joodse en christelijke traditie zeker werden gezongen, zijn er geen oorspronkelijke melodieën overgeleverd. Om ze te kunnen zingen tijdens de eredienst, zijn er in de loop der eeuwen verschillende berijmde vertalingen gemaakt (vergelijk bijvoorbeeld de drie versies van *Psalms 121* in ons huidige programma). Berijming en melodie zijn sterk van elkaar afhankelijk; je kunt niet ongestraft één van beide veranderen. De Nederlandse berijmingen passen soms niet goed bij de wijs; denk aan Psalm 42, *‘t Hijgend hert der jacht ontkomen*. Dit is omdat er werd vastgehouden aan oude Geneefse melodieën, ooit gecomponeerd voor een Franse tekst. Het zingen zou je inderdaad kunnen vergaan!

Jan Pieterszoon Sweelinck Psalm 121 en 122

Sweelinck verbleef bijna zijn hele leven in Amsterdam en was werkzaam als organist van de Oude Kerk. Als componist en muziekpedagoog was Sweelinck tot ver buiten de landsgrenzen bekend en beroemd. Uit heel Europa kwamen leerlingen naar hem toe om les te krijgen in compositie, orgelspel en improvisatie. Zo heeft hij grote invloed gehad op de Noord-Duitse orgelschool en daardoor indirect op Johann Sebastian Bach.

Als 15-jarige volgde Sweelinck zijn vader op als organist van de Oude Kerk. Met de bekering van de stad Amsterdam tot de Reformatie in 1578 kwam hij in dienst van het gemeentebestuur. Vanaf dat moment kon hij het orgel alleen nog buiten de kerkdiensten bespelen. In de calvinistische eredienst werden de psalmen namelijk zonder begeleiding gezongen; een voorzanger met krachtige stem leidde de meestal massale samenzang.

De melodieën van het Geneefse Psalter inspireerden Sweelinck tot meerstemmige zettingen in een polyfone motetachtige stijl. Tussen 1604 en 1622 verschenen vier bundels met zettingen van psalmen op Franse tekst, waaronder de hier uitgevoerde *Psalmen 121 en 122*.

Psalms 121 is de psalm van het vertrouwen in de eeuwige God, die de hemel en *cette terre ronde* heeft gemaakt – woorden die steeds in de verschillende partijen worden herhaald, tegelijk de eeuwig doorgaande cirkel als de eeuwigheid van God symboliserend.

Psalms 122 is een echt ‘jubellied’ waarin Jeruzalem wordt bezongen – niet alleen om haar schoonheid maar ook omdat het de stad is waar alle volkeren samenkomen in vrede.

Daan Manneke *Psaume 121*

De Nederlandse componist Daan Manneke werd in 1939 in Kruiningen (Zeeland) geboren. Hij studeerde orgel en compositie aan het Brabants conservatorium in Tilburg, en verdiepte zijn compositiekennis verder bij o.a. Ton de Leeuw en Olivier Messiaen. Manneke volgde in 1986 De Leeuw op als docent compositie aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam, en heeft in die hoedanigheid vele leerlingen opgeleid.

Mannekes oeuvre bestaat vooral uit geestelijke muziek en kamermuziek.

Manneke: *Dagelijks werd bij ons thuis, na een maaltijd, twee keer uit de Bijbel gelezen. Daarnaast leerde ik wekelijks een psalmvers uit het hoofd om op maandagochtend op school op te zeggen dan wel voor te zingen. Dit beroemde erfgoed, het zogenaamd Geneefs psalter, is mijn eerste en belangrijkste muzikale bron voor het beroep dat ik gekozen heb: componist. Deze prachtige melodieën ken ik sinds jaar en dag van buiten, en veelvuldig heb ik er gebruik van gemaakt in mijn composities.*

Psaume 121 (geschreven in 1962) is hiervan een goed voorbeeld. Het is Mannekes bekendste werk, en werd in 2009 verkozen als behorende tot de canon van 20e-eeuwse a capella koormuziek.

Herbert Howells *Psalm 121*

De Britse componist Herbert Howells (1892 – 1983) is vooral bekend geworden door zijn werken voor de Anglicaanse liturgie. *Psalm 121* is onderdeel van het *Requiem* dat hij in 1932 had geschreven in opdracht van King's College, Cambridge. Het was echter nooit uitgevoerd of gepubliceerd. Op negenjarige leeftijd overlijdt zijn zoon Michael aan polio, en Howells hervat het werk aan zijn *Requiem*, mogelijk om uiting te geven aan zijn verdriet. Dit resulteert in zijn magnum opus *Hymnus Paradisi* voor orkest en dubbelkoor, dat in 1950 voor het eerst wordt uitgevoerd. Zijn veel intiemere *Requiem* werd pas in 1980 op aandringen van zijn uitgever gepubliceerd. Het *Requiem* (in 2013 in zijn geheel uitgevoerd door ons koor) omvat zes delen, en hierbij worden de delen met een vertwijfelde of berustende sfeer afgewisseld door psalmen met een meer bemoedigend karakter: *Psalm 23* en de nu uitgevoerde *Psalm 121*. Met name de laatste verklankt met een buitengewone energie het vertrouwen dat uit de psalmtekst spreekt.

Mozart *Blazersserenade KV 388*

Dit werk kwam tot stand in 1782-1783. De oorspronkelijke bezetting is: twee hobo's, twee klarinetten, twee hoorns en twee fagotten. Doorgaans waren dit soort blazersstukken bedoeld voor vrolijk vermaak in de open lucht. Vergeleken

hierbij heeft dit stuk, mede door de mineur toonsoort en de subtiel wisselende stemmingen, een grotere emotionele diepgang en vraagt het om intensiteit bij het spelen én luisteren.

Peter Greve, arrangeur, componist en voormalig dirigent van de Clarionetten Capel, bewerkte het voor de huidige bezetting van het ensemble.

Mihály Mosonyi *Beatus vir*

Mihály Mosonyi werd geboren in 1815 in Boldogasszony (nu Oostenrijk), als Michael Brand. Hij veranderde zijn naam in Mosonyi ter ere van zijn geboortedistrict Moson. Hij streefde naar een specifieke Hongaarse muziekstijl. De meeste van zijn composities zijn instrumentaal, voor piano, kamerensemble of voor grotere orkestbezettingen, maar hij schreef ook vijf missen en drie opera's.

Het vandaag uitgevoerde werk *Beatus vir* (ook bekend als *Offertorium*) is oorspronkelijk voor vierstemmig koor, klein orkest (strijkers, twee hoorns) en klarinet solo. Met name vanwege dit laatste wilde Rolf Simon van Leeuwen (overleden bassethoorn-speler in de Clarionetten Capel) dit stuk graag bewerken voor de Capel, en het lukte slechts met grote moeite om de hand te leggen op de oorspronkelijke bladmuziek. Het werk is eigenlijk een drieluik: het begin is homofoon of licht polyfoon voor het koor, met een dienende begeleiding in het orkest en een lyrische omspeling door de soloklarinet. Het middendeel is een korte maar intense fuga op de tekst *Hij straalt voor de oprechten als licht in het duister, genadig, liefdevol, rechtvaardig*, waarin de soloklarinet even zwijgt. De fuga gaat via een reeks harmonische wendingen tenslotte terug naar een reprise.

Giovanni Gabrieli *Magnificat 1615*

Giovanni Gabrieli kreeg zijn eerste muzieklessen van zijn oom, de componist Andrea Gabrieli. Na zijn studie bij Orlando di Lasso in München werd hij in 1584 eerste organist in de San Marco in Venetië, later ook eerste componist, en organist bij de Scuola di San Rocco. Verschillende innovaties worden aan hem toegeschreven: aanduidingen voor dynamiek, specifiek genoteerde instrumentaties, en het gebruik van ruimtelijk gescheiden groepen musici. Dat laatste werd geïnspireerd door de ongebruikelijke binnen-architectuur van de San Marco waarbij koren en instrumentale groepen tegenover elkaar in de ommegangen werden geplaatst en zo een vraag-en-antwoord spel konden laten klinken. Dit idee van de *chori spezzati* leefde al bij zijn voorganger Adriaan Willaert (1485-1562). Een belangrijke leerling van Gabrieli was Heinrich Schütz, die de meerkorigheid ook in Noord-Europa introduceerde. Zijn vandaag uitgevoerde *Psalm 111* is daarvan een prachtig voorbeeld.

De Clarionetten Capel speelt van Gabrieli een driekorig *Magnificat*, waarin dit vraag-en-antwoord spel heel goed te horen is. Hoewel deze muziek bedoeld is voor gemengde vocaal-instrumentale groepen, en zeker niet voor klarinetten, is door een bepaalde manier van spelen de sfeer van de muziek, met zijn orgelachtige klank heel goed met hedendaagse klarinetten te realiseren. Het arrangement voor de Capel is van Jan Willem van Dormolen.

Heinrich Schütz *Psalm 111*

Heinrich Schütz werd geboren in 1585 in Bad Köstritz, bij Leipzig. Heinrichs vader dreef daar een herberg waar landgraaf Moritz von Hessen-Kassel, een kunstliefhebber die zelf ook componeerde, geregeld te gast was. Hem viel de mooie zangstem van de jonge Schütz op en hij bood diens ouders aan om hun zoon een muzikale studie te laten volgen bij hem aan het hof. In 1609 kon Schütz dankzij een stipendium van de landgraaf voor twee jaar in de leer gaan bij Giovanni Gabrieli in Venetië. Hierdoor zorgde Schütz voor de verbreiding van de nieuwe Venetiaanse componeerstijl in Noord-Europa.

De bezetting van de *lofpsalm 111* is vierkorig plus basso continuo. Twee 'favorietkoren' zijn vocaal bezet en twee 'capella koren' in ons geval puur instrumentaal, door twee klarinetkwartetten. Schütz gebruikt hier twee belangrijke elementen uit de Venetiaanse school: de meerkorigheid en de 'concertato'-stijl. Het laatste (concertare is *samenspelen*, maar ook *wedijveren*) staat in dit geval voor de afwisseling tussen grote en kleinere bezetting. Hierdoor ontstaat een soms doorzichtig polyfoon, dan weer monumentaal meerkorig klankbeeld waarin de koren als het ware om strijd maar toch in goede harmonie God loven om zijn eeuwige wijsheid en trouw.

Felix Mendelssohn *Lord have mercy, Psalm 100, Psalm 43, Psalm 115*

Felix Mendelssohn - Bartholdy (1809-1847) wordt wel eens met Mozart vergeleken. Beiden waren wonderkinderen die alle muzikale genres beheersten, beiden hadden een getalenteerde zus en beiden stierven jong. Mendelssohn groeide op in een intellectueel milieu in Berlijn, in een welgestelde bankiersfamilie die zich al voor zijn geboorte had bekeerd van het Jodendom tot het Lutheranisme. Hij krijgt als kind alle mogelijkheden (waaronder een huisorkest) om zich te ontplooiën, en schrijft al vóór zijn zestiende 13 symfonieën, een handvol opera's, een pianokwartet en een strijkoctet. In 1829 organiseert en dirigeert de dan al beroemde, 20-jarige Mendelssohn Bachs Mattheüspassie, die een eeuw niet had geklonken. Hegel, Heine, Paganini en de koning van Pruisen bevinden zich in het publiek. Het wordt een groot succes en levert Mendelssohn contacten op in Engeland, waar hij in totaal 10 reizen heen zal maken. Hij raakt bevriend met

koningin Victoria en koning Albert, en musiceert meermaals met hen (zij noemt Mendelssohn hun 'zangleraar'). Hij vat grote bewondering op voor de Engelse koortraditie en schrijft een aantal koorwerken op Engelse tekst.

Mendelssohns omvangrijke vocale oeuvre omvat onder meer 26 psalmen, voor koor a capella of met orkest. We beginnen met *Zum Abendsegen*, een prachtig polyfoon miniatuur dat hij waarschijnlijk rond 1833 in Engeland componeerde. Wij zingen daarom de Engelse versie.

Van *Psalm 100* bestaan twee versies, beide uit ca. 1843. De versie die wij zingen is waarschijnlijk geschreven in opdracht van Wilhelm IV, koning van Pruisen, die het culturele en ook geestelijke leven in Berlijn nieuw leven wilde inblazen. Hij stichtte hiertoe onder andere het koor van de kathedraal van Berlijn, en verzocht Mendelssohn er muziek voor te schrijven, in zijn functie van directeur gewijde muziek. Deze psalm is naar verhouding eenvoudig en homofon van opzet, geheel naar de smaak aan het hof. Hij schrijft: *...deze compositie voor de Eredienst vergt een plechtige stijl, dus met zo min mogelijk woordherhalingen of versieringen, zodat de betekenis van de woorden begrijpelijk is voor de luisteraar.*

Psalm 43 is onderdeel van de verzameling *Drei Psalmen*, geschreven in dezelfde tijd, maar pas na zijn dood gepubliceerd. Ze zijn wat behoudend maar effectief van stijl. Na een sobere, responsoriaal gezongen inleiding bloeit de Psalm op in een stralend *Sende dein Licht*. Hierop volgt een bijna dansante variatie op de inleiding, die moduleert naar een glorieuze finale in D groot.

Het laatste werk op ons programma is *Psalm 115*, de eerste van Mendelssohns vijf psalmcantates voor koor en orkest, geschreven op 21-jarige leeftijd. Het centrale thema van de psalmtekst is de liefde en het ontzag van de gelovigen voor God. In het eerste deel geeft Mendelssohn een sterk staaltje van zijn compositorische kunnen, met na het inleidende thema een prachtige doorgecomponeerde fuga die uitmondt in een deels homofone reprise van het thema. Dit deel ademt sterk de geest van de door hem aan de vergetelheid ontrukte Bach, zijn grote voorbeeld. Het tweede deel is een lieflijk duet tussen tenor en sopraan (bij ons niet solistisch gezongen), waar het koor zich later bij voegt om te eindigen in een koraal. Deel drie is een arioso voor bariton solo (bij ons soms uitgevoerd door bassethoorn). Het laatste deel begint, nogal ongebruikelijk, met een achtstemmig a capella-deel, en mondt uit in een variatie op het koraalthema uit het eerste deel, in driedelige maat.

De oorspronkelijke instrumentatie van kamerorkest met volledige blazersbezetting is gearrangeerd voor de Clarionetten Capel door Marnix van den Berg, die zowel de eerste es-klarinet als de solo-bassethoorn speelt.

Teksten*

Sweelinck: psalm 121, vers 1-2

Vers les monts j'ai levé mes yeux,
Cuidant avoir d'en-haut
Le secours qu'il me faut.
Mais en Dieu qui a fait les cieux
Et cette terre ronde
Maintenant je me fonde.

Manneke: psalm 121, vers 1-2 en vers 7-8

Je lève mes yeux sur les montagnes
D'où me viendra le secours?
Le secours me vient de l'Éternel,
qui a fait les cieux et la terre
L'Éternel te gardera de tout mal.
Il gardera ton âme, L'Éternel gardera
ton départ en ton arrivée,
dès mainténants et à jamais

Gloire soit au Père
au Fils au Saint Esprit
comme elle était à l'origine
maintenant et toujours
et pour les siècles des siècles. Amen

Howells: psalm 121, vers 1-8

I will lift up mine eyes unto the hills
from whence cometh my help.
My help cometh even from the Lord
who hath made heaven and earth.
He will not suffer thy foot to be moved
and he that keepeth thee will not sleep.
Behold, he that keepeth Israel
shall neither slumber nor sleep.
The Lord himself is thy keeper
he is thy defence upon thy right hand;

Psalm 121

1 Een pelgrimslied.

Ik sla mijn ogen op naar de bergen,
van waar komt mijn hulp?
2 Mijn hulp komt van de HEER
die hemel en aarde gemaakt heeft.
3 Hij zal je voet niet laten wankelen,
hij zal niet sluimeren, je wachter.
4 Nee, hij sluimert niet,
hij slaapt niet, de wachter van Israël.
5 De HEER is je wachter,
de HEER is de schaduw
aan je rechterhand:
6 overdag kan de zon je niet steken,
bij nacht de maan je niet schaden.
7 De HEER behoedt je voor alle kwaad,
hij waakt over je leven,
8 de HEER houdt de wacht
over je gaan en je komen
van nu tot in eeuwigheid.

So that the sun shall not burn thee by
day neither the moon by night.
The Lord shall preserve thee from
all evil: Yea, it is even he that shall
keep thy soul.
The Lord shall preserve thy
going out and thy coming in
From this time forth and forever more.
I will lift up mine eyes unto the hills
from whence cometh my help.

Sweelinck: psalm 122, vers 1-3

Incontinent que j'eus oui,
Sus, allons le lieu visiter,
Où le Seigneur veut habiter,
O que mon cœur s'est réjoui,
Or en tes porches entreront
Nos pieds, et séjour y feront,
Jérusalem, la bien dressée:
Jérusalem qui t'entretiens,
unie avecques tous les tiens,
comme cité bien policée.

Sweelinck

Psalm 122

1 Een pelgrimslied van David.

Verheugd was ik toen ik hoorde:
'Wij gaan naar het huis van de HEER,'
2 verheugd ben ik, nu onze voeten staan
binnen je poorten, Jeruzalem.
3 Jeruzalem, als een stad gebouwd,
hecht en dicht opeen.
4 Daar komen de stammen samen,
de stammen van de HEER,
om Israëls plicht te vervullen,
te prijzen de naam van de HEER.
5 Daar zetelt het gerecht,
daar troont het huis van David.
6 Vraag om vrede voor Jeruzalem:
'Dat rust hebben wie van je houden,
7 dat vrede heerst binnen je muren
en rust in je vesting.'
8 Om mijn verwanten en vrienden
zeg ik: 'Vrede zij in jou.'

Howells

Manneke

* De psalmteksten zijn ontleend aan de Nieuwe Bijbelvertaling
© Nederlands Bijbelgenootschap 2004

Mosonyi: psalm 112, vers 1-6

Beatus vir, qui timet Dominum
In mandatis eius volet nimis.
Potens in terra erit semen eius
Generatio rectorum benedicetur.

Gloria et divitiae in domo eius;
Et justitia eius manet
in saeculum saeculi.

Exortum est in tenebris lumen rectis
Misericors, et miserator et justus.
Jucundus homo qui miseretur
et commodat.

Disponet sermones suos in iudicio
Quia in aeternum non commovebitur.

Gloria et divitiae in domo eius;
Et justitia eius manet
in saeculum saeculi.

Mosonyi

Psalm 112

- 1 Halleluja!
Gelukkig de mens met
ontzag voor de HEER
en met liefde voor zijn geboden.
- 2 Zijn nageslacht geniet aanzien
in het hele land,
de oprechten worden gezegend.
- 3 Rijkdom en weelde
bewonen zijn huis,
en zijn rechtvaardigheid
houdt stand, voor altijd.
- 4 Hij straalt voor de oprechten
als licht in het duister,
genadig, liefdevol en rechtvaardig.
- 5 Goed gaat het wie genadig is
en vrijgevig,
wie zijn zaken eerlijk behartigt.
- 6 De rechtvaardige komt nooit ten val,
men zal hem eeuwig gedenken.
- 7 Voor een vals gerucht zal hij
niet vrezen,
hij is standvastig en vertrouwt
op de HEER.
- 8 Standvastig is zijn hart
en zonder vrees.
Aan het eind ziet hij zijn
vijanden verslagen.
- 9 Gul deelt hij uit aan de armen,
zijn rechtvaardigheid houdt stand,
voor altijd,
hij zal stijgen in aanzien en eer.
- 10 Kwaadwilligen zien het met
ergernis aan,
ze verbijten zich en
verliezen de moed,
al hun plannen gaan op in rook.

Schütz: psalm 111

Ich danke dem Herrn von ganzem
Herzen im Rat der Frommen und
in der Gemeinde.
Groß sind die Werke des Herren,
wer ihr achtet, der hat eitel Lust dran.
Was er ordnet, das ist löblich und
herrlich, und seine Gerechtigkeit
währet ewiglich.
Er hat ein Gedächtnis gestiftet
seiner Wunder,
der gnädige und barmherzige Herr.
Er gibt Speise denen, die ihn fürchten,
er gedenket ewiglich an seinen Bund.
Er läßt verkündigen seine
gewaltigen Taten seinem Volk,
daß er ihnen gebe das Erbe der Heiden;
die Werk seiner Hände sind
Wahrheit und Recht,
alle seine Gebot sind rechtschaffen,
sie werden erhalten immer und ewiglich
und geschehen treulich und redlich.

Er sendet sein Erlösung seinem Volk,
er verheißt, daß sein Bund ewiglich
bleiben soll, heilig und hehr ist
sein Name.

Die Furcht des Herren ist
der Weisheit Anfang,
dies ist eine feine Klugheit;
wer darnach tut, des Lob
bleibet ewiglich.

Ehre sei dem Vater und dem Sohn
und auch dem heiligen Geiste,
wie es war im Anfang,
jetz und immerdar
und von Ewigkeit zu Ewigkeit. Amen.

Psalm 111

- 1 Halleluja!
Ik wil de HEER loven met heel
mijn hart in de grote kring
van oprechten.
- 2 Machtig zijn de werken van de HEER,
wie ze liefheeft, onderzoekt ze.
- 3 Zijn daden hebben glans en glorie,
zijn rechtvaardigheid houdt stand,
voor altijd.
- 4 Hij stelde een gedenkdag in
voor zijn wonderen,
genadig en liefdevol is de HEER.
- 5 Hij gaf voedsel aan wie hem vrezen,
eeuwig gedenkt hij zijn verbond.
- 6 Hij toonde zijn volk de kracht
van zijn daden en gaf hun het land
van andere volken.
- 7 Waarheid en recht zijn het werk
van zijn handen,
uit al zijn regels blijkt zijn trouw,
- 8 ze zijn onwrikbaar, voor altijd
en eeuwig, gemaakt volgens
waarheid en recht.
- 9 Hij heeft zijn volk verlossing gebracht,
voor eeuwig zijn verbond ingesteld.
Heilig en ontzagwekkend is zijn naam.
- 10 Het begin van wijsheid is ontzag
voor de HEER,
wie leeft naar zijn wet,
getuigt van goed inzicht.
Zijn roem houdt stand, voor altijd.

Schütz

Mendelssohn: Lord have Mercy

Lord, have mercy upon us,
and incline our heart to keep thy law.
Have mercy, Lord, and write all these
thy laws in our hearts,
we beseech thee.

Mendelssohn: Psalm 100

Jauchzet dem Herrn alle Welt.
Dienet dem Herrn mit Freuden.
Kommt vor sein Angesicht mit
Frohlocken.
Erkennet, dass der Herr Gott ist.
Er hat uns gemacht, und nicht wir
selbst, zu seinem Volk und zu Schafen
seiner Weide.
Gehet zu seinen Toren ein mit Danken.
Zu seinen Vorhöfen mit Loben.

Danket ihm, lobet seinen Namen.
Denn der Herr ist freundlich und seine
Gnade währet ewig und seine
Wahrheit für und für.

Heer, wees genadig
Neig mijn hart naar uw richtlijnen
Wees genadig, Heer, en schrijf al
Uw geboden in onze harten,
zo smeken wij U.

Psalm 100

1 Een psalm voor het dankoffer.

juich de HEER toe, heel de aarde,
2 dien de HEER met vreugde,
kom tot hem met jubelzang.

3 Erken het: de HEER is God,
hij heeft ons gemaakt, hem
behoren wij toe, Zijn volk Zijn wij,
de kudde die hij weidt.
4 Kom Zijn poorten binnen met
een loflied, hef in Zijn voorhoven
een lofzang aan,
breng hem hulde, prijs Zijn naam:
5 de HEER is goed,
Zijn liefde duurt eeuwig.

Mendelssohn: Psalm 43

Richte mich, Gott, und führe meine
Sache wider das unheilige Volk
und errette mich von den falschen
und bösen Leuten.

Denn du bist der Gott meiner Stärke,
warum verstößest du mich?
Warum lässest du mich so traurig ge-
hen, wenn mich mein Feind drängt?

Sende dein Licht und deine Wahrheit,
daß sie mich leiten und bringen zu
deinem heiligen Berg und zu deiner
Wohnung,

daß ich hineingehe zum Altar Gottes,
zu dem Gott, der meine Freude und
Wonne ist, und dir, Gott, auf der Harfe
danke, mein Gott!

Was betrübest du dich, meine Seele,
und bist so unruhig in mir?
Harre auf Gott; denn ich werde ihm
noch danken, daß er meines Ange-
sichts Hülfe und mein Gott ist.

Psalm 43

1 Verschaf mij recht, O God,
vecht voor mijn zaak.
Bescherm mij tegen
een liefdeloos volk, vol list en bedrog.

2 U bent toch mijn God, mijn toevlucht,
waarom wijst u mij af,
waarom ga ik gehuld in het zwart,
door de Vijand geplaagd?

3 Zend uw licht en uw waarheid,
laten zij mij geleiden
en brengen naar uw heilige berg,
naar de plaats waar u woont.

4 Dan zal ik naderen tot het altaar
van God, tot God, mijn hoogste
vreugde. Dan zal ik u loven bij de lier,
God, mijn God.

5 Wat ben je bedroefd, mijn ziel,
en onrustig in mij.
Vestig je hoop op God,
eens zal ik hem weer loven,
mijn God die mij ziet en redt.

Mendelssohn: Psalm 115

deel I: vers 1-2

Nicht unserm Namen, Herr,
nur deinem geheiligten Namen
sei Ehre gebracht.
Lass Deine Gnad und Herrlichkeit
und Wahrheit
uns umleuchten, lass nicht die
Heiden sprechen,
wo ist die Macht Ihres Gottes?

deel II: Vers 9-13

Israel hofft auf dich,
du wirst sie beschützen in Not,
denn du bist ihr Helfer,
ihr Erretter bist du allein.
Aaron hofft auf dich,
Israel hofft auf dich.

Wahrlich, der Herr gedenket unser
und segnet seine Kinder.
Denn er segnet das Haus Israel
und er segnet das Haus Aaron.
Und er segnet alles Volk,
die seinen Namen fürchten,
beide, klein und große.

deel III: vers 14

Er segne euch
je mehr und mehr,
euer Haus und alle eure Kinder

deel IV: vers 17-18

Die Toten werden dich nicht loben,
o Herr, alle, die hinunterfahren
in die Stille;
doch wir, die leben heut, loben dich,
den Herrn, vom Anbeginn
bis in Ewigkeit,
Halleluja.

Psalm 115

- 1 Niet ons, HEER, niet ons,
geef uw naam alle eer,
Om uw liefde, uw trouw.
- 2 Waarom zeggen de volken:
'Waar is die God van hen?'
- 3 Onze God is in de hemel,
hij doet wat hem behaagt.
- 4 Hun goden zijn van zilver en goud,
gemaakt door mensenhanden.
- 5 Ze hebben een mond,
maar kunnen niet spreken,
ze hebben ogen,
maar kunnen niet zien,
- 6 ze hebben oren,
maar kunnen niet horen,
ze hebben een neus,
maar kunnen niet ruiken.
- 7 Hun handen kunnen niet tasten,
hun voeten kunnen niet lopen,
geen geluid komt uit hun keel.
- 8 Zoals zij, zo worden ook hun makers,
en ieder die op hen vertrouwt.
- 9 Israël, vertrouw op de HEER
— hun hulp is hij, hun schild —
- 10 huis van Aaron, vertrouw op de HEER
— hun hulp is hij, hun schild —
- 11 wie de HEER vrezen,
vertrouw op de HEER
— hun hulp is hij, hun schild.
- 12 De HEER gedenkt en zegent ons,
zegenen zal hij het volk van Israël,
zegenen het huis van Aaron,
- 13 zegenen wie de HEER vrezen,
van klein tot groot.

Deel IV: vers 1-2

Nicht unserm Namen, Herr,
sei Ehr gebracht,
lass deine Herrlichkeit und Gnade
und Wahrheit uns umleuchten.

- 14 Moge de HEER u talrijk maken,
u en uw kinderen.
- 15 Moge de HEER u zegenen,
hij die hemel en aarde gemaakt heeft.
- 16 De hemel is de hemel van de HEER,
de aarde heeft hij aan de
mensen gegeven.
- 17 Niet de doden loven de HEER,
niet wie zijn afgedaald in de stilte,
- 18 wij zijn het, wij zegenen de HEER,
van nu tot in eeuwigheid.

Halleluja!

Mendelssohn

Pieter Kramers was één van de drie initiatiefnemers van het eerste project in 2000 en hij leidt het Schütz Projectkoor Bilthoven nu voor de zestiende keer. Vanaf 1987 heeft hij verschillende opleidingen en cursussen koördirectie gevolgd bij de SNK in Utrecht, later Unisono. Ook nam hij twee keer deel aan de Kurt Thomas Cursus voor koördirectie.

Naast zijn toenmalige dagelijkse werk bij het RIVM te Bilthoven is hij van 1980 tot 1998 dirigent geweest van het kamerkoor Thaletas, en van 1996 tot 2005 van het Doorns Kamerkoor. Van 1998 tot 2008 was hij dirigent van het RIVM-koor, nu PV-chantez, dat hoofdzakelijk lichte muziek zingt. Van 2000 tot 2013 leidde hij, samen met zijn zus Pauline van Hulst, weekeindcursussen voor koor en instrumentalist in het kader van de Vereniging voor Huismuziek.

Sinds 2009 dirigeert hij de Clarionetten Capel, een ensemble van 12 solo-klarinetten.

De verschillende klarinetten

De Clarionetten Capel laat u zes verschillende klarinetten horen, van hoog tot laag:

de *hoge es-klarinet*

hiervan komt de toonumfang ongeveer overeen met die van de viool

de *besklarinet*

het meest gebruikte lid van de klarinet-familie; de laagste noot is een D, die één noot hoger klinkt dan de laagste noot van de altviool

de *altklarinet in Es* en de *bassethoorn in F*

vertolken in ons gezelschap partijen, die in blazersensembles meestal door de hoorns worden gespeeld

de *basklarinetten*

zijn qua toonumfang te vergelijken met de celli

tot slot is er de *contrabasklarinet*

deze is te vergelijken met de contrabas in het strijkorkest.

**Zin om een volgend project
mee te zingen in het koor?
Meld je aan via de website!**

schutzprojectkoor.nl

samenstelling tekst

Pieter Kramers
Philip Lijnzaad
Elze Mulder

ontwerp vormgeving

Hellen van Gessel

THE LORD WATCHES OVER YOU
THE LORD IS YOUR SHADE AT YOUR RIGHT HAND
THE SUN WILL NOT HARM YOU BY DAY
NOR THE MOON BY NIGHT
THE LORD WILL KEEP YOU FROM ALL HARM
HE WILL WATCH OVER YOUR LIFE
THE LORD WILL WATCH OVER YOUR COMING AND GOING
BOTH NOW AND FOREVERMORE